

УДК 376.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-3-37>

Юлія ПОЛОГОВСЬКА,

orcid.org/0000-0002-9424-0819

викладач кафедри географії

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

(Київ, Україна) grinenko_julia@ukr.net

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено актуальним проблемам організації профільного навчання в практиці сучасної школи. Виявлено, що якість організації профільного навчання учнів сучасної школи значною мірою залежить від рівня професійної освіти педагогів, які викладають профільні предмети. Визначено, що профільне навчання є одним із ключових напрямків модернізації та вдосконалення системи освіти нашої країни, включно з фактично плановим оновленням діяльності сучасної школи з максимально повним врахуванням інтересів, схильностей і здібностей кожного учня. З'ясовано, що профільне навчання забезпечує можливість реалізації індивідуального освітнього шляху учнів в умовах інструктивної системи освітнього процесу. Встановлено, що організація профільного навчання в практиці сучасної школи повинна базуватись на принципах розподілу за рівнем освіти, інтересами, потребами, здібностями та схильностями, варіативності та альтернативності, безперервності і спадкоємності, гнучкості, діагностичної та прогностичної реалізованості. Доведено, що профільне навчання спрямоване на формування в учнів інтегрованого уявлення про життєві, наукові, культурні та професійні компетентності, завдяки яким вони забезпечуватимуть подальше самовдосконалення та самореалізацію. У статті висвітлено завдання організації профільного навчання в практиці сучасної школи. Визначено, що методика організації профільного навчання передбачає регулювання діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу у системі сучасної школи та створення умов для підготовки учнів до свідомого самовизначення в житті, вибору професії та адаптації до праці. Встановлено, що поглиблене вивчення профільних предметів у сучасній школі має сприяти формуванню постійного інтересу до предмета, розвитку відповідних навичок та орієнтації на професійну діяльність, у якій застосовуються набуті знання. Обґрунтовано, що профільне навчання у сучасній школі спрямоване на набуття учнями навичок самостійної науково-практичної та дослідницької діяльності, розвиток інтелектуальних, духовних, творчих, моральних, фізичних і соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Ключові слова: профільне навчання, школа, освіта, предмет, знання.

Iuliia POLOGOVSKA,

orcid.org/0000-0002-9424-0819

Lecturer the Department of Geography

Dragomanov Ukrainian State University

(Kyiv, Ukraine) grinenko_julia@ukr.net

METHODS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE IN HIGHER SCHOOL

The article is devoted to the current problems of the organization of specialized training in the practice of modern schools. It was found that the quality of the organization of specialized training of students in modern schools largely depends on the level of professional education of teachers who teach specialized subjects. It has been determined that specialized training is one of the key directions of modernization and improvement of the education system of our country, including the actual planned renewal of the activities of modern schools with maximum consideration of the interests, inclinations and abilities of each student. It was found that specialized training provides the opportunity to realize the individual educational path of students in the conditions of the instructional system of the educational process. It has been established that the organization of specialized training in the practice of a modern school should be based on the principles of distribution by level of education, interests, needs, abilities and inclinations, variability and alternative, continuity and continuity, flexibility, diagnostic and prognostic feasibility. It has been proven that specialized training is aimed at forming in students an integrated idea of life, scientific, cultural and professional competences, thanks to which they will ensure further self-improvement and self-realization. The article highlights the task of organizing specialized training in the practice of a modern school. It was determined that the method of organizing specialized training involves regulating the activities of the subjects of the educational process in the modern school system and creating conditions for preparing the students for conscious self-determination in life, choosing a profession and adapting to work. It has been established that the in-depth study of specialized subjects in a modern school should contribute to the formation of a permanent interest in the subject, the development of relevant skills and orientation to professional activity in which the acquired knowledge is applied. It is substantiated that specialized training in a modern school is aimed at students

acquiring the skills of independent scientific and practical and research activities, the development of intellectual, spiritual, creative, moral, physical and social qualities, the desire for self-development and self-education.

Key words: *specialized training, school, education, subject, knowledge.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві відбуваються значні економічні, політичні та соціальні зміни, відповідних змін потребує й сфера освіти. Модернізація сучасної школи – це непростий процес, який відбувається досить швидко, тому необхідно відмовлятися від традиційних стереотипів, розробляти нові принципи шкільної освіти та формувати нові змістові та методичні напрями. Це, у свою чергу, передбачає врахування індивідуальних особливостей, задоволення інтересів і потреб учнів та створення сприятливих умов для формування їх орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності.

Одним із пріоритетів реформування сфери загальної середньої освіти в Україні є організація професійної освіти. Актуальність такої освіти зумовлена потребами сьогодення та полягає у посиленні основного завдання сучасної школи у професійному розвитку учнів та створенні умов для розвитку творчих особистостей, здатних до ефективної праці та навчання впродовж життя. Учні сучасної школи повинні бути спеціально підготовлені до подальшої кар'єри у професійній сфері. Цьому має сприяти запровадження профільного навчання в практиці сучасної школи.

З урахуванням профільної парадигми шкільної освіти встановлюються нові вимоги до змісту фіксованої та варіативної складових, які окреслені в низці державних документів. Тому актуальною є проблема становлення нової системної методики профільного навчання, яка потребує відповідних організаційно-педагогічних умов, а тому увагу науковців і педагогів необхідно зосередити як на структурній, так і на змістовній інтеграції освіти і навчання. Профільне навчання повинно здійснюватися з якомога більшим урахуванням індивідуальної освітньої траєкторії, яку визначає безпосередньо учень.

Аналіз останніх досліджень. В умовах сьогодення проблема профільного навчання продовжує перебувати в центрі уваги вітчизняних науковців, серед яких вагомий внесок у її розв'язання роблять: Г. Васьківська, Ж. Верьовкіна, А. Загородня, С. Косянчук, Ю. Кулінка, М. Чумак та інші.

Різноманітність робіт, присвячених методикам організації профільного навчання, засвідчує необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей методики організації профільного навчання в практиці сучасної школи.

Виклад основного матеріалу. Впровадження профільного навчання в практику сучасної школи вимагає особливого підходу до організації освітнього процесу. Методи навчання та прийоми викладання повинні суттєво відрізнятися від тих, що використовують в традиційних школах. Професіоналізм педагогів має вирішальне значення для ефективної реалізації профільного навчання.

Якість організації профільного навчання учнів сучасної школи значною мірою залежить від рівня професійної освіти педагогів, які викладають профільні предмети. Тому можна сказати, що педагоги є ключовими фігурами в системі організації профільного навчання. Вони мають право рекомендувати профіль для продовження навчання, тобто вони фактично стоять у витоків вибору учнями майбутнього професійного шляху (Чумак, 2012).

Профільне навчання є одним із ключових напрямків модернізації та вдосконалення системи освіти нашої країни, включно з фактично плановим оновленням діяльності сучасної школи з максимальним повним врахуванням інтересів, схильностей і здібностей кожного учня.

Так, профільне навчання – це вид диференційованого навчання, що враховує освітні потреби, схильності та здібності учнів й передбачає створення умов для навчання учнів відповідно до професійного самовизначення, що забезпечується зміною цілей, змісту, структури та організації освітнього процесу. Метою профільного навчання є надання учням рівних можливостей для загальнопрофесійної та початкової підготовки, подальшої освіти впродовж життя, формування особистості, здатної до самореалізації, професійного розвитку та мобільності в умовах сучасного суспільства, що реформується. Профільне навчання – це формування в учнів основних компетентностей, набуття вмінь самостійної науково-практичної та дослідницької діяльності, розвиток інтелектуальних, духовних, творчих, моральних, фізичних і соціальних якостей, самовдосконалення та самоосвіти (Кулінка, 2020).

Профільне навчання забезпечує можливість реалізації індивідуального освітнього шляху учнів в умовах інструктивної системи освітнього процесу. На відміну від професійного поглибленого навчання, воно організовується відповідно до інтересів, здібностей і життєвих планів усіх учнів, так що освітні можливості представлені

безпосередньо і стають однією з основ самовизначення учнів. Тому при створенні освітньої програми необхідно звертати увагу не лише на стандарти, а й на можливість подальшого розвитку учнів. Традиційно індивідуальний освітній маршрут прокладають за такими напрямками профілізації: суспільно-гуманітарний, філологічний, технологічний, художньо-естетичний, природничо-математичний, спортивний. Згідно з ними створюються різні навчальні профілі.

Варто зауважити, що організація профільного навчання в практиці сучасної школи повинна базуватись на таких принципах: принцип розподілу учнів за рівнем освіти, інтересами, потребами, здібностями та схильностями; принцип варіативності та альтернативності (навчальні програми, технології навчання та педагогічно-методичне забезпечення); принцип безперервності і спадкоємності (між професійною готовністю і професійним навчанням); принцип гнучкості (забезпечує можливість зміни змісту та організаційної форми, профілю професійної підготовки, у тому числі дистанційної); принцип діагностичної та прогностичної реалізованості (документальне підтвердження здатності учня правильно орієнтуватися в профілі навчання) (Загородня, 2018).

Організація профільного навчання в практиці сучасної школи передбачає: створення належних умов для професійного самовизначення учнів; свідомий вибір та опанування майбутніх професій; забезпечення наступності між загальною середньою освітою та професійним навчанням за обраним профілем; забезпечення поглибленого вивчення окремих предметів за програмою загальної середньої освіти; сприяння рівному доступу до якісної освіти для різних категорій учнів відповідно до їхніх індивідуальних нахилів і потреб; створення умов для врахування та розвитку шкільних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і вимог учнів у загальноосвітньому процесі; суттєву диференціацію змісту освіти учнів із широкими та гнучкими можливостями побудови індивідуальних освітніх програм; створення умов для формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної та технологічної компетентностей учнів на професійному рівні; розвиток ціннісних орієнтацій учнів щодо майбутньої професійної діяльності (Косянчук, 2012).

Як зазначає О. Фасоля «ефективна організація профільного навчання в сучасній школі вимагає створення його моделі і процес моделювання складається з трьох етапів: аналітичний етап – вивчають мету та завдання профільного навчання та умови, за яких його будуть реалізовувати; пер-

спективний етап – вивчають засоби і форми моделювання; виконавчий етап – реалізують на практиці розроблений проєкт профільного навчання» (Фасоля, 2020).

Профільне навчання посилює прикладний аспект знань, потребу у вивченні предметів тісно пов'язаних із потребами практики, науки і техніки, тобто здатністю учнів застосовувати знання на практиці. Профільне навчання спрямоване на формування в учнів інтегрованого уявлення про життя, наукові, культурні та професійні компетентності, завдяки яким вони забезпечуватимуть подальше самовдосконалення та самореалізацію.

Основними завданнями організації профільного навчання в практиці сучасної школи є:

- 1) організація та виконання самостійних експериментально-пошукових завдань;
- 2) оволодіння інтерактивними інформаційно-комунікаційними технологіями;
- 3) формування психологічних та комунікативних навичок, технічної підготовки;
- 4) можливість працювати з талановитими учнями;
- 5) участь учнів в олімпіадах, конкурсах, турнірах тощо.

Організовуючи профільне навчання, необхідно забезпечити формування в учнів професійних навичок, сприяти їх адаптації до подальшого професійного навчання та нового соціального статусу, формувати робочу мобільність, готовність до подальшої освіти та самовдосконалення, розвивати професійні інтереси та якості (Верьовкіна, 2021).

Методика організації профільного навчання передбачає регулювання діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу у системі сучасної школи та створення умов для підготовки учнів до свідомого самовизначення в житті, вибору професії та адаптації до праці. Профільне навчання організовується через навчальні заняття, факультативи, дистанційні курси.

Професійне навчання є ефективнішим, якщо воно проводиться не тільки в школі, а й у позаурочний час. Організація позакласної та позашкільної роботи за обраним профілем є одним із основних моментів, що відрізняє профільну школу від звичайних шкіл, які проводять специфічні програми з предметів з поглибленим навчанням. Такою позашкільною професійною підготовкою учнів можуть бути: а) екскурсії в музеї, архіви, бібліотеки; б) концерти та виставки; в) навчальна та педагогічна практики; г) профільний табір; д) дослідницька та проєктна діяльність учнів тощо (Васьківська, 2013).

Зміст профільного навчання в практиці сучасної школи визначається навчальним планом. Профільні загальноосвітні предмети – це цикли предметів, які реалізують цілі, завдання та зміст кожного профілю навчання, який обрали учні. Особливостями профільного навчання є: більш глибоке і повне засвоєння понять, законів і теорій, передбачених освітніми стандартами; системність викладу навчального матеріалу, дотримання його логічного розташування, використання широких знань із суміжних предметів; застосування активних методів навчання; організація дослідницької та проектної діяльності учнів.

Поглиблене вивчення предметних циклів дозволяє уникнути вузької спеціалізації, яка частіше не відповідає реальним потребам та інтересам учнів. Профільні предмети забезпечують прикладну спрямованість навчання через інтеграцію знань і способів їх застосування у різних сферах професійної діяльності, які визначаються специфікою освітнього профілю.

У профільних предметах мають визначитись деталізовані компоненти відповідно до мети та завдань профільного навчання. В узагальненому вигляді основні цілі вивчення профільних предметів із поглибленням змісту можна подати так: створення умов для формування та задоволення пізнавальних потреб учнів; орієнтація на подальше поповнення знань відповідно до обраного освітнього шляху; формування в учнів цілісних уявлень про науку, формування наукового світогляду та цілісного бачення образу соціально-культурного розвитку; розвиток творчого потенціалу учнів; розвиток інтелектуальних, моральних та соціальних якостей учнів; прагнення до саморозвитку та самовиховання; розвиток самостійності учнів (Верьовкіна, 2021).

Поглиблене вивчення профільних предметів у сучасній школі має сприяти формуванню постійного інтересу до предмета, розвитку відповідних навичок та орієнтації на професійну діяльність, у якій застосовуються набуті знання.

Організація профільного навчання потребує підготовчої роботи. Профіль навчання потрібно обирати відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти, їх батьків та педагогів. Організація профільного навчання з урахуванням побажань учнів та участі батьків і педагогів дає змогу: далі розвивати здібності та схильності учнів; здобувати якісні знання за фахом на рівні сучасних вимог; готувати учнів як майбутніх здобувачів освіти у ЗВО; готувати учнів до професійної діяльності. Слід зауважити, щоб профільне навчання було ефективним, потрібно організувати якісну допрофільну підготовку в базовій школі, яка має сприяти профільному самовизначенню здобувачів освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, визначено, що організація профільного навчання включає визначення структури та спеціалізації, вибір організаційної моделі профільного навчання в практиці сучасної школи. Відповідно до мети профільного навчання учням надається максимальна можливість рівноправно здобувати освіту; у них формується характер, здатний до самореалізації, професійного зростання та мобільності. Профільне навчання у сучасній школі спрямоване на набуття учнями навичок самостійної науково-практичної та дослідницької діяльності, розвиток інтелектуальних, духовних, творчих, моральних, фізичних і соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у висвітленні практичних аспектів реалізації профільного навчання у сучасній школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васківська Г., Косянчук С. Організаційно-педагогічні умови профільного навчання. *Молодь і ринок*. 2013. № 5. С. 19–24.
2. Верьовкіна Ж. Л. Підготовка майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання учнів у закладах середньої освіти: дисертація на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук.: 13.00.04. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 286 с.
3. Загородня А. А. Відображення процесів диференціації в змісті освіти старшокласників (2000-і рр.). *Вісник ЗНУ: Педагогічні науки*. 2018. № 1. С. 5–11.
4. Косянчук С. Особливості формування ціннісно-сміслових орієнтацій старшокласників з огляду на компетентнісний підхід в літературній освіті. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 11. С. 18–21.
5. Кулінка Ю. С. Методика профільного навчання: навчально-методичний комплекс дисципліни для здобувачів вищої освіти другий (магістерський) рівень спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології). Кривий Ріг, 2020. 53 с.
6. Фасоля О. Як запровадити профільну освіту не «для галочки», а для учнів. *Практика управління закладом освіти*. 2020. № 3. URL: <https://edirshkoly.mcfra.ua/>
7. Чумак М. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2012. Випуск 33. С. 198–204.

REFERENCES

1. Vasjkivsjka Gh., Kosjanchuk S. (2013). Orghanizacijno-pedagoghichni umovy profiljnogho navchannja [Organizational and pedagogical conditions of specialized training]. *Molodj i rynok – Youth and the market*, 5, 19–24 [in Ukrainian].
2. Verjovkina Zh. L. (2021). Pidghotovka majbutnikh uchyteliv khudozhnjo-estetychnogho cyklu do profiljnogho navchannja uchniv u zakladakh serednjoji osvity: dysertacija na zdobuttja nauk. stup. kand. ped. nauk.: 13.00.04 [Preparation of future teachers of the artistic and aesthetic cycle for specialized training of students in secondary education institutions: dissertation for obtaining a science degree. stupa Ph.D. ped. Sci.: 13.00.04]. Nacionalnyj pedagoghichnyj universytet imeni M. P. Draghomanova. Kyjiv, 2021. 286 s. [in Ukrainian].
3. Zaghorodnja A. A. (2018). Vidobrazhennja procesiv dyferenciaciji v zmisti osvity starshoklasnykiv (2000-i rr.) [Reflection of differentiation processes in the content of education of high school students (2000s)]. *Visnyk ZNU: Pedagoghichni nauky – Bulletin of ZNU: Pedagogical Sciences*, 1, 5–11 [in Ukrainian].
4. Kosjanchuk S. (2012). Osoblyvosti formuvannja cinnisno-smyslovykh orijentacij starshoklasnykiv z oghljadu na kompetentnisnyj pidkhid v literaturnij osviti [Peculiarities of the formation of value-semantic orientations of high school students in view of the competence approach in literary education]. *Ukrajinsjka literatura v zaghaljnoosvitnij shkoli – Ukrainian literature in secondary schools*, 11, 18–21 [in Ukrainian].
5. Kulinka Ju. S. (2020). Metodyka profiljnogho navchannja: navchaljno-metodychnyj kompleks dyscypliny dlja zdobuvachiv vyshhoji osvity drughyj (maghistersjkyj) rivenj specialnosti 014.10 Serednja osvita (Trudove navchannja ta tekhnologhiji) [Methodology of profile training: educational and methodological complex of the discipline for students of higher education, second (master's) level of specialty 014.10 Secondary education (Labor training and technologies)]. Kryvyj Righ, 2020. 53 s. [in Ukrainian].
6. Fasolia O. (2020). Yak zaprovadyty profilnu osvitu ne «dlia halochky», a dlia uchniv [How to introduce specialized education not “for ticks”, but for students]. *Praktyka upravlinnia zakladom osvity – Practice of educational institution management*, 3. URL: <https://edirshkoly.mcfra.ua/> [in Ukrainian].
7. Chumak M. Je. (2012). Orghanizacija profiljnogho navchannja v zaghaljnoosvitnikh navchaljnykh zakladakh [Organization of specialized training in general educational institutions]. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Draghomanova. Serija 5. Pedagoghichni nauky: realiji ta perspektyvy – Scientific journal of the M.P. Draghomanov NPU. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects*, 33, 198–204 [in Ukrainian].